

Čtyři roky po smrti Elišky Přemyslovny se Jan Lucemburský znovu oženil. Vyvolenou osmatřicetiletého českého krále se stala asi šestnáctiletá Beatrix, dcera vévody Ludvíka z Bourbonu, pocházejícího z vedlejší větve francouzského královského rodu, a Marie Henegavské. Tentokrát se možná nejednalo o chladný politický kalkul, ale Jan se prostě zamiloval. I to se občas urozeným osobám ve středověku stávalo.

Historik Jiří Spěváček připomíná, že Lucemburk „ve společnosti vznešeného francouzského panovnického dvora budil nejen zaslouženou pozornost, ale i patřičnou zvědavost jako král dalekého, pro Francii tajuplného království... Francouzskému králi Filipovi VI. neušlo, že při dvorních plesech zaujala českého krále vznešená a poněkud nepřístupná hraběnka Beatrix, dcera bourbonského vévody... Citového vzplanutí českého krále si povšiml její otec, který měl s ohledem na proslulost Jana Lucemburského pochopitelně zájem, aby vzájemná náklonnost nebyla pouze přechodného rázu. Vložil se proto sám do jednání o sňatek s pomocí francouzského krále. Svatební smlouva byla uzavřena počátkem prosince 1334 ve Vincennes a po ní hned následovala slavná svatba v Paříži.“

Na svatbě chyběli Janovi synové z jeho prvního manželství Karel a Jan Jindřich, kteří o ní ani předem nevěděli, a proto nemohli potvrdit svatební smlouvy. Karel, v té době už moravský markrabě, byl otcovým chováním mírně řečeno zklamán, a tak není divu, že mezi ním a jeho novou nevlastní matkou panovalo od počátku značné napětí a nevraživost.

Beatrix Bourbonská poprvé přijela do Čech počátkem roku 1336. Do Chebu se jí vydala v ústřety pouze Karlova manželka Blanka z Valois, která byla její sestřenicí. Karel, třebaže byl v Čechách přítomen, se bezprostředně po jejím příjezdu raději vydal do Tyrol, kde tehdy žil jeho mladší bratr Jan Jindřich, oženěný s tyrolskou hraběnkou Markétou Pyskatou, známou „ošklivou vévodkyní“. Blanka z Valois se zatím pro Beatrix stala v cizím českém prostředí nejbližší přítelkyní a důvěrníci. Obě mladé dámy byly neustále spolu a společně dokonce i bydlely. Není divu. Vždyť byly nejen příbuzné, ale zároveň také vrstevnice – a při časté nepřítomnosti krále Jana představovala Blanka jedinou bytost, se kterou si Beatrix mohla popovídat francouzsky. Neuměla se domluvit žádným ze dvou na pražském dvoře běžných jazyků, tedy česky a německy.

V únoru 1337 se Beatrix na Pražském hradě narodil syn, který byl pokřtěn jménem českého zemského patrona Václav. Z otcovy vůle mu bylo přiřčeno Lucembursko a jeho nevlastní bratr Karel IV. ho později povýšil na vévodu. V dospělosti proslul jako básník a podporovatel umění, byl například mecenášem známého kronikáře a spisovatele Jeana Froissarta, a nechvalně známý byl také dluhy, které za něj velkoryse uhrazoval právě Karel.

Jan Lucemburský svého nejmladšího syna poprvé spatřil až počátkem dubna 1337, kdy se přechodně vrátil do Prahy. Krátkého pobytu využil ke korunovaci své druhé manželky na českou královnu. Ta se odehrála 18. května 1337 ve svatovítské bazilice. Přítomna byla i Karlova manželka Blanka z Valois a shromáždění Pražané jí dávali provoláním slávy ostentativně přednost před novou královnou. Kronikář František Pražský tuto situaci odbyl jedinou, zato výmluvnou větou: „Avšak mnozí řečenou královnu neměli rádi.“ Snad si to způsobila sama svou pýchou a arogancí, nebo to bylo tím, že ji Češi brali jako cizinku na českém trůnu, ale to jen naše domněnka.

V každém případě ve srovnání s Karlovou manželkou Blankou v očích veřejnosti naprosto propadla, což král nesl velmi těžce a své snaše v záchvatu hněvu přikázal, aby se i s dvouletou dcerkou Markétou okamžitě odstěhovala z Prahy do Brna. Nepřítomnému Karlovi pak zakázal posílat do Tyrol důchody vybrané v moravském markrabství, na něž měl jako markrabě nárok. Neurazil se však jen král Jan, ale samozřejmě i nová královna Beatrix. Nedostatečné ovace při korunovaci způsobily její naprosté znechucení českým prostředím. Zahořklá opustila 1. července 1337 Prahu, odjela do Lucemburska a svého maličkého synka ponechala v péči kojných. Jeden z domácích kronikářů škodolibě zaznamenal, že „z odchodu této královny se všecken lid raduje více, než se radoval z její přítomnosti“. Do Českého království se Beatrix už nikdy nevrátila a přežila nejen svého manžela, ale také své nevlastní syny Karla a Jana Jindřicha. Zemřela v Lucemburku 23. prosince 1383.

Karlův pobyt v Avignonu se neobešel bez následků. Při jeho poslední návštěvě Francie na přelomu let 1377 a 1378 mu byl na zdejším královském dvoře představen asi třináctiletý chlapec jménem Guillaume, jeho jediný levoboček, o němž bezpečně víme. Zřejmě byl

počat právě v Avignonu při Karlově návštěvě u papeže s nám neznámou dámou. Alžběta Pomořanská se v té době zdržovala v Praze. Z toho je vidět, až ani v pokročilém věku se Karel na manželskou věrnost příliš neohlížel a užíval si života, jak uznal za vhodné. Jak si přitom nevzpomenout na časy jeho bujaré mladosti v Itálii!

Cesty za papežem do Avignonu využil Karel ještě k jedné korunovaci. Jako vládce Svaté říše římské měl právo nechat se v jihofrancouzském Arles korunovat arelatským (či také burgundským) králem. Byl to sice v té době už jen prázdný titul, nicméně Karel IV. byl posledním římským panovníkem, který využil tohoto svého práva na formální vladařství tehdy už historického státního útvaru. Před ním se arelatským králem nechal v roce 1178 korunovat Fridrich I. Barbarossa. Dodejme, že po Karlově smrti se Burgundské království rozpadlo na řadu menších území, a to Burgundské hrabství, hrabství Vienne, později zvané Dauphiné, Provence a Savojsko. Většinou se staly součástí Francie.

Ve stejném roce, kdy se narodil syn Zikmund, tedy v roce 1368, se Alžbětě dostalo zcela mimořádné pocty. Po boku svého manžela se zúčastnila tažení do Itálie, kde ji v Římě papež Urban V. osobně korunoval císařovnou. Do bran Věčného města vstoupila 19. října 1368 vznešená návštěva branou Porta Collina u Andělského hradu. Císař za branou odmítl připravená nebesa, sestoupil s koně a pěšky kráčel v doprovodu kardinálů až ke Svatopetrské bazilice.

Papež Urban V. dorazil do Říma ze svého sídla v Avignonu o dva dny později. Karel před ním v bráně Porta Collina obřadně sesedl s koně, uchopil papežova bělouše za uzdu a vedl ho za jásotu davů až na náměstí před bazilikou sv. Petra. Byla to zcela mimořádná událost, vždyť papež a císař se v Římě setkali naposled v roce 1220, kdy zde byl korunován Fridrich II.

Alžběta přijela do Říma až 29. října. Tři dny nato, na svátek Všech svatých, tedy 1. listopadu, byla papežem Urbanem V. slavnostně pomazána a korunována na římskou císařovnu. Při obřadu asistovali tři nejpřednější kardinálové. „Šlo vůbec o první případ korunovace císařovny bez korunovace císaře, takže na to nebylo v ceremoniálních knihách pamatováno,“ připomíná historik František Kavka. „Obřad musel být nově sestaven a stal se potom předlohou korunovačního řádu císařoven bez císaře roku 1516. Podle starého zvyku projela

císařovna po obřadu s korunou na hlavě uprostřed dvou kardinálů-biskupů ulicemi Říma, udivujíc svým statným vzezřením. I ona na mostě přes Tiberu pod Andělským hradem pasovala zástup mladíků dotykem svého žezla na rytíře. V Lateránském paláci byl potom podáván obvyklý slavnostní oběd.“

Ale ani tato Karlova italská výprava se neobešla bez nečekaného a nebezpečného dobrodružství. Při zpáteční cestě, když se 18. ledna 1369 císařský pár zastavil v Sieně, vypuklo v tomto městě povstání. Čeští rytíři na koních se v úzkých uličkách města nemohli proti pěším povstalcům dost dobře bránit, a tak byl palác rodu Salimbeniů, kde Karel a Alžběta bydleli, brzy obklíčen běsnícím davem. Císař však ani v těchto vypjatých okamžicích neztratil duchapřítomnost. Zcela beze zbraně vyšel vzbouřencům vstříc a zapřísahal je ke klidu a uvážlivosti. Nakonec se mu je svou výřečností opravdu podařilo uchláchnit. Třebaže na druhý den slíbil městský hejtman nahradit škody způsobené císařskému doprovodu dvaceti tisíci zlatých florénů, Karel a Alžběta raději na nic nečekali a pokračovali v cestě.

Jan Jindřich, pokřtěný jmény otce a děda, se narodil 12. února 1322 na Pražském hradě. Jeho otec, český král Jan Lucemburský, ho hned zařadil do svých sňatkových plánů a už v osmi letech oženil, jak už jsme si pověděli, s dcerou Jindřicha Korutanského Markétou řečenou Pyskatou. Na Jindřicha Korutanského si jistě vzpomenete. Ano, to byl onen český král, kterého z Čech vystrnadil právě Jan Lucemburský. Ovšem Markétinou matkou nebyla Anna Přemyslovna, jež bohužel mezitím zemřela, ale Jindřichova druhá manželka Adléta Brunšvická. Protože Jindřich neměl syna, ale jen dvě dcery, z nichž starší Adléta byla slabomyslná, bylo zřejmé, že ženich druhé, mladší dcery vlastně vyžení Tyrolské hrabství a jednou zdědí i Korutanské vévodství. A právě o ně Janu Lucemburskému šlo.

Že jeho synovi Janu Jindřichovi bylo teprve osm a Markétě dvanáct? Nevídáno. Jenže jak už víme z příkladu první svatby Karla IV., Jan Lucemburský byl vlivným panovníkem, měl styky a uměl si papežský dispens k dětské svatbě zařídit. Manželé však pochopitelně žili odděleně. Teprve když po čtyřech letech Jindřich Korutanský zemřel a dvanáctiletý Jan Jindřich měl po něm převzít otěže vlády, začala se o

něj jeho šestnáctiletá manželka Markéta zajímat jako o muže. Jenže chudák Jan Jindřich mužem ještě zdaleka nebyl.

Tahle Markéta řečená Pyskatá (nebo také Tlamatá) nemá v dějinách příliš dobrou pověst. Především se to týká jejího vzhledu. Lion Feuchtwanger ji ve svém románu Ošklivá vévodkyně vylíčil následujícími slovy: „... Nad otlým tělem s krátkými končetinami seděla veliká, neforemná hlava. Čelo bylo sice jasné a čisté a oči se dívaly chytře, bystře, pozorně i zkoumavě; ale pod malým plochým nosíkem vyčnívala ústa, vyvalená jako u opice, s obrovskými čelistmi a odulým spodním rtem. Vlasy měděné barvy byly tuhé, drsné, bez lesku, pleť byla vápenně šedá, ubledlá, hadrovitá...“

Ve skutečnosti nebyla Markéta vůbec ošklivá, naopak se zřejmě jednalo, jak soudí historik Jiří Spěváček, o velmi hezkou, vlnadnou a sexuálně náruživou ženu. K přídomku Pyskatá či dokonce Tlamatá snad přišla kvůli svým výrazným smyslným rtům. Zdá se, že mladičká, vlastně ještě zpola dětský Jan Jindřich se své o čtyři roky starší, po sexu neustále bažící manželky bál. Naopak ona zřejmě usoudila, že se chová jako nekňuba, a z hloubi duše jím pohrdala. Při své přímočarosti a výřečnosti se se svými názory na nedospělého chotě nijak netajila, a tak se pověsti o nesouladu v intimním životě mladičkého páru brzy donesly k římskému císaři Ludvíku Bavorovi. A toho napadlo, že by díky tomu mohl Lucemburkům vyfouknout Tyroly a Korutany. Když pak Markéta projevila zájem o císařova syna Ludvíka Braniborského, byla ruka v rukávě.

Počátkem listopadu 1341 si Jan Jindřich vyjel se svou českou družinou z hradu Tirol na lov. Jenže Markéta odtud mezitím s pomocí tyrolských šlechticů vyhnala české služebnictvo, a když se její manžel vrátil, už ho nevpustila dovnitř a ještě se mu vysmívala z hradeb. Janu Jindřichovi nakonec nezbylo než se s dlouhým nosem vrátit do Čech a na situaci nic nezměnily ani diplomatické zákroky jeho bratra Karla a otce Jana.

Nám neznámý letopisec se nad Markétiným činem, nepochybně z dálky dirigovaným Ludvíkem Bavořem, rozhořčoval těmito slovy:

„Nebylo po staletí slýcháno, že byl mocný a urozený kníže a pán tak zákeřně podlou lstí a proradnými úklady zbaven tak krásné země i vlastní manželky. A tak (Karel) prozkoumavše mnoho návrhů, vyjádřili se v ten smysl, že by nikterak nebylo vhodné ani čestné, aby se Jan Jindřich, který byl vyhnán a vypuzen z hrabství tyrolského a

z jiných svých panství zlomyslným a lstivým úradkem svých lidí, opět vrátil do tyrolského hrabství a uvázal se v ostatní svá panství, ani aby zpět přijal manželku, kterou, když se poskvřnila tak ohavným hříchem cizoložství, by nemohl již nikdy zahrnovat sladkými objetími ani manželskou láskou tak, jak toto vyžaduje stav manželský, bez pocitu hnusné ošklivosti.“

Autor předcházejících řádků zmiňuje „hřích cizoložství“. Po pravdě řečeno, nemáme důkazy o tom, že by Markéta svému dětskému choti „zahýbala“. Zdá se to však pravděpodobné. Při své náruživosti jistě nemohla zůstat trvale neuspokojena a čekat až na nového ženicha. Ale dost možná, že onen nastávající Ludvík Braniborský byl už někde poblíž. Vždyť Jana Jindřicha vyhnala 2. listopadu 1341 a okamžitě ohlásila, že se s ním rozvádí pro impotenci. Ženichův otec císař Ludvík Bavor ani nevyčkal na církevní zrušení manželství a sám o své vůli prohlásil předchozí Markétin sňatek za neplatný. Odůvodnil to tak, že rozhoduje „v souladu s božským zákonem“. Už 10. února následujícího roku se tak vdávala za císařova syna, jemuž otec jako římský císař v rozporu se všemi dohodami pohotově udělil Tyroly a Korutany v léno. A Markéta si při druhé svatbě pyšně nasadila na hlavu panenský věneček. „Nyní již nebylo pochyb,“ dodává k tomu český historik Jiří Spěváček, „že Lucemburkové byli zahrnutí do vyhroceného nepřátelského postoje proti císaři Ludvíkovi a že užijí všech prostředků, aby se nejen sami zachránili, ale aby stále více provokujícího císaře zničili.“

Královna Žofie bývá některými letopisci podezírána z nevěry. Nikdo nepřišel s konkrétním obviněním, nicméně... Historik Jaroslav Čechura o ní píše, že „byla nejen mladá a krásná, ale i přístupná impulzům rušného dvorského života. Její temperament ji vedl k tomu, že při slavnostních příležitostech sama tančila s cizími vyslanci. To bylo ovšem sousto pro cizí i domácí pozorovatele! Odtud snad také mohly plynout vítané podněty k pomlouvačným dohadům a smyšlenkám.“

Rudolf Urbánek je naopak toho názoru, že Václav a Žofie si byli zcela věrní. Zdůvodnění pro své tvrzení nachází v bohatě ilustrované Biblii Václava IV., kterou pro panovníka nechal zhotovit královský

mincmistr Jan Rotlev. Podle profesora Urbánka mívala v iluminovaných středověkých rukopisech velký význam symbolika barev. Právě v souvislosti s králem a královnou použil dvorní malíř především růžovou a modrou, znamenající prý věrnost a lásku. Rovněž svůdně poodhalená lazebnice, která se na ilustracích objevuje v králově společnosti, by měla být údajně sama královna Žofie. Také vám takové tvrzení připadá příliš odvážné? Profesor Urbánek svou domněnku podpořil výkladem písmen W a E, která často doprovázejí oblíbený symbol Václava IV. – ledňáčka s točenicí. W samozřejmě značí Václav, kdežto E by mělo být zkratkou latinského jména Eufemia, tedy Offney, jak se německy nazývala sama Žofie Bavorská, kdežto Češi prý důvěrně zjednodušovali její jméno na Ofka nebo Žofka. Ve skutečnosti je jméno Žofie přejatou variantou jména Sofie, tedy německy Sophia, čili v tomto ohledu Urbánkův výklad příliš neseďí.

Stejně jako předcházející, i toto druhé Václavovo manželství zůstalo bezdětné. V této souvislosti stojí za zaznamenání, že už v roce 1416 byl český král v anonymním spisku neznámého mnicha obviněn z homosexuality. Pamflet ho popisoval jako zvrhlíka, „nacházejícího obzvláštní potěšení ve společnosti bezvousých mladíků“. Pražský kanovník Pavel Žídek k tomu o panovníkovi dodal, že „panny, paní bral bezděky, a když mu bylo učiněno, aby nemohl roditi, kázal před sebou milostníkom hřešiti, vzda-li by se jemu zachtělo“. Podle Žídka byl tedy Václav voyeur, jenž se vzrušoval pohledem na souložení jiných lidí, protože sám nebyl schopen normálního pohlavního styku. Kanovník to opsal důvtipným výrazem „když mu bylo učiněno, aby nemohl roditi“.

Podle svědectví králova lékaře, mistra Zikmunda Albíka z Uničova, byl však Václav ženami doslova posedlý, byť se po své padesátce potýkal s impotencí. Historik Petr Čornej uvádí, že měl nemanželskou dceru Markétu, která se provdala za Jana z Vlašimi.

Velmi konfliktní vztah měl Václav IV. se vzdělaným pražským arcibiskupem Janem z Jenštejna. Když arcibiskup v roce 1393 potvrdil bez králova souhlasu nového opata kladrubskeho klášteřa, vzkázal mu: „Ty, arcibiskupe... klid' se z mé české země. Jestliže se o cokoliv pokusíš proti mně nebo mým lidem, hodlám tě utopit a rozepře odstranit!“ Při následné schůzce chtěl dát zcela opilý panovník arcibiskupa zatknout, ale tomu se podařilo uniknout.

Královou obětí se však stal arcibiskupský generální vikář Johánek z Pomuku, kterého královští biřici zajali, umučili a jeho mrtvé tělo hodili do Vltavy. Sám Václav se na Johánkově mučení podílel a je velmi pravděpodobné, že nešťastný vikář zemřel jeho rukou. Aby zahladil stopy svého činu, nechal král jeho mrtvé tělo v noci hodit z Kamenného (nyní Karlova) mostu do Vltavy.

Václav Hájek z Libočan ve své Kronice české z roku 1541 tuto událost zřejmě omylem zaznamenal dvakrát. V druhém případě udělal z Johánka královnina zpovědníka, který odmítl panovníkovi prozradit zpovědní tajemství, a byl proto utopen. Tak vlastně vznikla pozdější legenda o českém světcí Janu Nepomuckém. O Janu z Jenštejna dodejme, že se nakonec arcibiskupského stolce dobrovolně vzdal a odešel do Říma.

Jak je vidět, dvojnásobné zajetí českého krále Václava IV. vlastní šlechtou nebylo příliš mimořádnou událostí. Také energický a schopný Zikmund se na horké půdě Uher dostával do potíží. Zřejmě s o to větší chutí se míchal do politických záležitostí Čech, respektive si tu chránil dědictví po otci, protože České království bylo považováno za nejcennější územní državu Lucemburků. A to navzdory tomu, že právě v Uhrách, konkrétně v Kremnici, Banské Štiavnici a Hermannstadtu (dnešní Sibiň v Rumunsku) byly v té době nejbohatší evropské zlaté doly.

K jeho sňatku s Barborou došlo až v roce 1408, tedy poté, co nevěsta dosáhla patnácti let. Zikmundovi bylo v té době už čtyřicet. Při příležitosti svatby korunoval ostříhomský arcibiskup János Kaniszai Barbaru na uherskou královnu a manžel jí zároveň stanovil roční apanáž ve výši asi dvaceti tisíc zlatých. Někdy krátce poté, nebo možná přímo v den své druhé svatby, založil Zikmund Řád zlatého draka. Jeho prvními rytíři se stali Barbořin otec Heřman a bratr Fridrich. Úkolem řádu bylo bojovat proti nevěřícím a odpadlíkům a bránit pravou víru; drak v názvu představoval nestvůru, s níž zápasil sv. Jiří, ovšem kvůli působivosti byl světec z názvu vypuštěn. Zikmund si od řádu sliboval upevnění své pozice v Uhrách.

Rytířem Řádu zlatého draka se později stal i nejvyšší purkrabí pražský Čeněk z Vartemberka, předák husitské šlechty, za to, že v roce 1420

Zikmundovi vydal Pražský hrad. Vartemberkové pak zeleným drakem obtočili svůj erb. Dalším známým rytířem tohoto řádu se stal valašský kníže Vlad II., který si podle něho přidal ke jménu rumunský přídomek Draculea. Po něm ho zdědil i jeho syn Vlad III., jenž se stal předobrazem pověstného karpatského upíra Draculy.

Už rok po svatbě se královně Barboře narodila dcera Alžběta – a dodejme hned, že to bylo její jediné dítě. Mužského potomka a dědice se od ní Zikmund nedočkal. Sám si však už v roce 1402 pojistil své vratké postavení vůči vzpurným uherským stavům, a to tajnou dohodou s Habsburky. Podle ní měl rakouský vévoda Albrecht IV. za slib spojenectví zdědit uherskou svatoštěpánskou korunu. Tušil Zikmund už tehdy, že se nikdy nedočká syna, nebo to byl jen taktický manévr tohoto diplomatického lišáka? Bohužel dva roky nato Albrecht IV. zemřel na úplavici, když pomáhal Zikmundovi dobývat Znojmo. Zůstal po něm sedmiletý syn, rovněž jména Albrecht, jehož se Lucemburk ujal a v roce 1411 jej zasnoubil se svou jedinou dcerou Alžbětou.

Po předčasné smrti svého bratrance, moravského markraběte Jošta, byl Zikmund v roce 1411 jako další Lucemburk zvolen římským králem. Nejdříve však musel říšské kurfiřty podplatit dvanácti tisíci dukátů. Na říšském trůnu byl vzdělaný, sedmi jazyky hovořící a diplomaticky obratný Zikmund rozhodně důstojnějším nástupcem svého otce Karla IV. než jeho bratr Václav. Avšak římské korunovace na císaře se dočkal až v květnu 1433.

Situaci, kdy v čele katolické církve stáli hned tři papežové, se rozhodl řešit svoláním církevního koncilu do Kostnice. Právě před tento koncil byl pozván i mistr Jan Hus, aby obhájil své kacířské názory. Zikmund bývá v této souvislosti obviňován, že mu vydal na cestu ochranný list – glejt, který pak nebyl respektován. Ve skutečnosti Lucemburk nemohl zabránit postavení Jana Husa před inkviziční soud. Sám by tím totiž riskoval uvržení do klatby a pravděpodobný rozchod koncilu, na jehož výsledku mu záleželo především. V tomto ohledu se nakonec projevil jako mimořádně úspěšný politik, když koncil skutečně sesadil všechny tři předcházející papeže a zvolil v roce 1417 jako jediného pontifika Martina V.

Když zemřel Václav IV., Zikmund se jako jeho mladší bratr zcela v souladu s nástupnickým řádem Karla IV. ucházel o českou korunu. Neštěstím však pro něj bylo, že spojil svůj návrat do Čech s křížovou

výpravou, vyhlášenou novým papežem. Celá země ho jako „šelmu ryšavou“, kteréžto označení v sobě spojovalo rudého draka z Apokalypsy a barvu Zikmundových vlasů a vousů, odmítla. Dokonce i přední čeští velmoži v čele s nejvyšším purkrabím Čeňkem z Vartemberka a Oldřichem z Rožmberka vyzvali k odepření poslušnosti, protože „není ještě pány českými za krále volen ani k Českému království korunován, ale království a jazyka českého jest veliký a ukrutný nepřítel“.

Když však 13. května 1420 přitáhl Zikmund s celým svým dvorem do Kutné Hory, kde potřeboval vzít stříbro na financování křížové výpravy, začali se k němu přidávat čeští šlechtici a zástupci měst. V následujících týdnech oblehl Prahu s vojskem čítajícím asi třicet pět tisíc mužů. Záměr o její úplné obklíčení mu však nevyšel a 14. července 1420 při pokusu o dobytí vrchu Vítkova, obsazeného Janem Žižkou a jeho tábority, utrpěli křižáci porážku.

Deset dní nato se Zikmund nechal v katedrále sv. Víta korunovat českým králem. Korunovace proběhla podle značně zredukovaného Karlova korunovačního řádu, odpadla slavnostní jízda městem a zcela chyběli zástupci pražských měšťanů. Nový král sebral chrámový poklad, z něhož vyplatil velitele křižáků, rozpustil vojsko a odjel z Prahy zpět do Kutné Hory.

Na podzim 1420 oblehli pražští husité, tentokrát jen s minimální pomocí táboritů, královskou posádku na Vyšehradě. Zároveň se obrátili přímo na Zikmunda s žádostí, aby jim tento hrad vydal, nebo aby přestal s pronásledováním husitů. Lucemburk se proti tomu tvrdě ohradil. Podle svědectví kronikáře měl prohlásit: „Naseruť jim dříve do rypáků, než bych ustoupil z Vyšehradu...“ Na pomoc obleženým poslal královské vojsko, které však bylo 1. listopadu 1420 poraženo, a vyšehradská posádka se poté vzdala.

Po smrti císaře Zikmunda žil, nepočítáme-li jeho dceru Alžbětu, pouze jeden člen lucemburské rodiny v mužské posloupnosti, a to Alžběta Zhořelecká, jediná dcera třetího syna Karla IV. Jana Zhořeleckého. Začneme však tou „první“ Alžbětou, nazývanou také Alžběta Uherská. Narodila 28. února 1409 v Košicích a jako teprve třináctiletá byla provdána za pětadvacetiletého Albrechta Habsburského, budoucího

římského, uherského a českého krále. V manželství se jim narodily se jim tři děti – Anna, ve čtrnácti letech provdaná za saského vévodu Viléma III., Jiří, který zemřel krátce po narození, a Alžběta, provdaná v roce 1454 za polského krále Kazimíra IV., jehož si kdysi chtěla vzít její babička Barbora Celská. A čtvrté dítě bylo na cestě, když Albrecht v roce 1439 předčasně zemřel ve vojenském ležení u Ostřihomi.

Alžběta tehdy projevila mimořádnou duchapřítomnost a – jak praví dobová kronika – „zapomínajíc na svůj ženský stud“, veřejně oznámila své těhotenství. Díky tomu zabránila svému sňatku s šestnáctiletým polským králem Vladislavem III., kterého část uherské šlechty zvolila na uherský trůn. Alžběta, přesvědčená, že bude mít syna, chtěla, aby byl co nejdříve korunován uherským králem. Když se 22. února 1440 skutečně narodil Ladislav Pohrobek, nechala pro něj ukrást svou komornou Helenou Kottanerinovou svatoštěpánskou korunu z přísně střeženého Visegrádu a po zamrzlém Dunaji ji na saních za dramatických okolností dopravit do Komárna, kde se právě zdržovala. Proslýchá se, že se během této cesty naklonil zlatý křížek, zdobící vrchol koruny uherských králů. Ladislav byl pak jako dvanáctitýdenní kojeneček touto korunou skutečně korunován.

Aby Alžběta získala prostředky na válku s polským králem Vladislavem III. o uherský trůn, svěřila syna a svatoštěpánskou korunu svému švagrovi, císaři Fridrichovi III. Za jeho peníze pak najala české bojovníky z rozpuštěných husitských polních vojsk – bratříky, kterým velel jako nejvyšší hejtman Jan Jiskra z Brandýsa. Eneáš Silvius Piccolomini ho ve svém díle charakterizoval následovně: „Jiskra jest muž postavy prostředně velké, snědý, vousatý, duch veliký, peněz celkem nežádostivý, rozmarnosti bližší než lakomstvu... Nekonečno úkladů mu strojeno, ze všeho vyvázl buď chytrostí, neb silou.“ Jiskra pod svým velením shromáždil na pět tisíc českých válečníků a v krátké době s nimi obsadil Košice, Levoču a Bardějov. Díky jeho vojenským schopnostem udržela Alžběta proti Polákům také důležitá báňská města na středním Slovensku, v jejichž okolí se dobývalo zlato, stříbro a měď.

Zároveň usilovala o získání české královské koruny pro sebe a svého syna, v čemž získala mocného přímluvce v Hynce Ptáčkovi z Pirkštejna. Na druhé straně se však musela potýkat s obojetností jiných šlechticů v čele s Oldřichem z Rožmberka, kteří sledovali především vlastní zájmy. V listopadu roku 1442 se podařilo

papežskému diplomatovi kardinálovi Giulianu Cesarinimu, v našich dějinách známému kvůli ztrátě svého klobouku na útěku od Domažlic, dovést Alžbětu a Vladislava III. k jednacímu stolu. Toto jednání se uskutečnilo v Rábu. Konečné uzavření míru bylo však zmařeno Alžbětinou předčasnou smrtí 19. prosince 1442 v Budíně. Spor o Uherské království pak skončil až v roce 1444, kdy král Vladislav III. padl v prohrané bitvě s Turky u Varny.

Ladislav, syn Albrechta Habsburského a Alžběty Lucemburské, se narodil 22. února 1440, tedy, jak už bylo řečeno, čtyři měsíce po smrti svého otce. Však také dostal přízvisko Pohrobek. Jeho cesta na český trůn nebyla jednoduchá. Teprve když svatováclavskou korunu postupně nepřijali bavorský vévoda Albrecht, synovec někdejší české královny Žofie, manželky Václava IV., ani císař Fridrich III., uznal koncem ledna 1441 zemský sněm nárok ani ne ročního Ladislava.

Bylo to poslední vítězství jeho energické a panovačné matky, královny vdovy Alžběty. Po její smrti se poručníkem malého sirotka, jemuž kynula naděje na hned dvě královské koruny – uherskou a českou (a na rakouské vévodství k tomu) – stal jeho strýc Fridrich III. Jeho zásluhou se chlapci dostalo vynikající humanistické výchovy, a ten také získal lásku ke knihám. Po dosažení plnoletosti si například vyžádal lucemburskou knihovnu z pozůstalosti svého otce Albrechta.

Ladislav jako dědic několika trůnů se však stal předmětem sporů. Rakouské stavy si nakonec vynutily jeho vydání dalšímu poručníku a příbuznému Oldřichu Celskému, synovci jeho babičky, císařovny Barbory, v jehož doprovodu v září 1452 slavně vstoupil do Vídně. Ale už na jaře následujícího roku se sem dostavil český zemský správce Jiří z Poděbrad, který si třináctiletého chlapce zcela získal a přemluvil ho, aby se ujal českého trůnu. V Poděbradově doprovodu pak na podzim přijel „mládeneček pěkný, kadeřavý“, jak Pohrobka popisovaly Staré české letopisy, do Prahy. Už 28. října 1453 byl v katedrále sv. Víta korunován českým králem, byť zemi i nadále řídil jako správce Jiří z Poděbrad. Jejich vzájemný vztah byl velmi vřelý. Dokonce prý spolu v Králově dvoře u Prašné brány, kam přenesl z Hradu své panovnické sídlo už Václav IV., spali v jedné komnatě. Čtrnáctiletý Ladislav, který se rychle naučil česky, tituloval Jiřího „otče“ a on jemu říkal „synu“.

O krátké době vlády mladičkého panovníka dlouho přežívaly různé legendy. Dodnes známe pozdější úsloví, že „za krále Holce byla za

groš ovce“. Králem Holcem, tedy králem holým, bezvousým, byl míněn právě Ladislav. Čtyři roky jeho panování bývají považovány za období mimořádné hospodářské prosperity. Všeho zboží a potravin bylo prý tolik, že ceny výrazně poklesly. Střízlivější dějepisci nepřipisují tento rozkvět mladému králi, který si více než správy svých zemí hleděl něžného pohlaví a celé dny trávil v nevěstincích a lázních, ale zemskému správci Jiřímu. Největší roli pak jistě sehrála skutečnost, že po letech husitských válek docházelo ke zdatnému hospodářskému oživení.